

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Кафедра екології та безпеки життєдіяльності
Кафедра прикладної інженерії та охорони праці

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

М.І. Парубок

« 31. » серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ»

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 09 Біологія

Спеціальність: 091 Біологія та біохімія

Освітня програма: Біологія

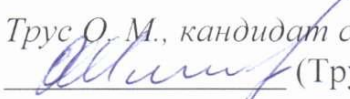
Факультет: плодоовочівництва, екології та захисту рослин

Умань – 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» для здобувачів вищої освіти спеціальності 091 Біологія та біохімія освітньої програми Біологія. Умань: Уманський НУС, 2023. 21 с.

Розробники:

Гурський І. М., кандидат с.-г. наук, доцент
 (Гурський І.М.)

Трус О. М., кандидат с.-г. наук, доцент
 (Трус О.М.)

Робоча програма затверджена на засіданні
кафедри екології та безпеки життєдіяльності

Протокол від « 31 » 08 2023 року № 1

Завідувач кафедри

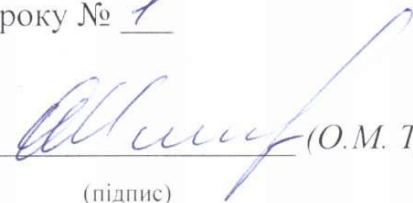
екології та безпеки життєдіяльності (О.В. Василенко)
(підпис)

« 31 » 08 2023 року

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
прикладної інженерії та охорони праці

Протокол від « 31 » 08 2023 року № 1

Т.в.о. завідувача кафедри

прикладної інженерії та охорони праці (О.М. Трус)
(підпис)

« 31 » 08 2023 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету *плодоовочівництва, екології та захисту рослин*

Протокол від « 31 » 08 2023 року № 1

Голова (А.Г. Тернавський)

« 31 » 08 2023 року

© УНУС, 2023 рік

© Гурський І.М., Трус О. М., 2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 09 Біологія	Обов'язкова
Модулів – 3	Спеціальність 091 Біологія та біохімія	Рік підготовки:
Змістових модулів – 7		1-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр
		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,5 самостійної роботи студента – 4,4	Освітній рівень перший (бакалаврський) Освітня програма Біологія	36 год.
		Практичні, семінарські
		40 год.
		Лабораторні
		– год.
		Самостійна робота
		74 год.
		Індивідуальні завдання:
– год.		
Вид контролю:		
залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та охорона праці» складається з трьох блоків, а саме: модуль Безпека життєдіяльності, модуль Охорона праці та модуль Цивільна оборона.

Модуль Безпека життєдіяльності

Мета: теоретична та практична підготовка майбутніх фахівців щодо створення безпечних умов діяльності і життя, опанування принципів гармонійного розвитку особистості і сталого розвитку суспільства.

Завдання: теоретична і практична підготовка студентів для виявлення позитивного та негативного впливу на життєдіяльність та здоров'я людини зовнішніх та внутрішніх факторів, обґрунтування оптимальних умов та принципів життя.

Модуль Охорона праці

Мета: надання знань та умінь у майбутніх фахівців з правових та організаційних питань охорони праці, гігієни праці, виробничої санітарії, технічної та пожежної безпеки, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципів пріоритету життя і здоров'я працівників відносно результатів виробництва.

Завдання: забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Модуль Цивільна оборона

Мета: формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Завдання: засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування надзвичайних ситуацій (НС), побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти: «Безпека життєдіяльності та охорона праці» має взаємозв'язок із дисциплінами: філософія, вища математика, фізика, ґрунтознавство, біологія та ін.

Компетентності:

Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі біології при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування законів, теорій та методів біологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності: ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності: не передбачено освітньою програмою.

Програмні результати навчання:

ПР05. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних біологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПР09. Дотримуватися положень біологічної етики, правил біологічної безпеки і біологічного захисту у процесі навчання та професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Безпека життєдіяльності

Змістовий модуль 1. Правові та організаційні питання з безпеки життєдіяльності

Тема 1. Наукові основи безпеки життєдіяльності

Об’єкт та предмет безпеки життєдіяльності. Основні завдання науки про безпеку людини, історія її розвитку. Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності. Поняття небезпеки, безпеки, ризику та їх взаємозв’язки. Небезпека як основний фактор, що визначає рівень безпеки. Ризик. Методи визначення ризику.

Topic 1. *Scientific foundations of life safety*

Object and subject of life safety. The main tasks of the science of human security, the history of its development. Basic concepts and definitions of life safety. The concept of danger, safety, risk and their relationship. Danger as the main factor determining the level of safety. Risk. Methods for determining risk.

Тема 2. Людина в системі «людина–середовище»

Здоров’я людини, як медико-біологічна та соціальна категорія. Гомеостаз – як особливий механізм захисту організму людини. Внутрішній і зовнішній вплив на організм людини.

Тема 3. Джерела небезпеки життєдіяльності людини та породжені ними фактори. Прогнозування ефективності природоохоронних заходів

Загальні закономірності виникнення природних небезпек. Небезпечні та шкідливі фактори, породжені природними джерелами небезпеки. Заходи та засоби, спрямовані на запобігання негативної дії природних джерел небезпеки на людину та на системи забезпечення її діяльності. Загальні закономірності виникнення соціальних та політичних джерел небезпеки. Соціальні небезпеки – небезпеки, викликані низьким духовним та культурним рівнем. Небезпечні фактори, причини та небажані наслідки, пов'язані з урбанізацією середовища життєдіяльності людини.

Змістовий модуль 2. Забезпечення безпечної життєдіяльності

Тема 4. *Забезпечення безпечної життєдіяльності*

Основи теорії і практики культури здоров'я людини. Фактори, що забезпечують стабільність здоров'я людини. Методика вивчення рівня здоров'я людини. Роль своєчасно наданої та правильно проведеної першої медичної допомоги в урятуванні життя і здоров'я потерпілого. Порядок проведення реанімаційних заходів.

Торік 4. *Ensuring safe life*

Fundamentals of theory and practice of human health culture. Factors that ensure the stability of human health. Methodology for studying the level of human health. The role of timely and properly conducted first aid in saving the life and health of the victim. Procedure for resuscitation.

Тема 5. *Правове забезпечення та управління безпекою життєдіяльності*

Правове забезпечення безпеки життєдіяльності. Конституційні основи безпеки: право на життя, працю, свободу, соціальний, громадський та державний захист. Закони, законодавчі та нормативні акти, кодекси та інші регламентуючі безпеку життєдіяльності документи. Система правового захисту та нагляду за дотриманням правової безпеки. Державні органи, відповідальні за забезпечення безпеки життєдіяльності. Відповідальність за порушення законодавства.

Модуль 2. Охорона праці

Змістовий модуль 3. Правові та організаційні питання охорони праці

Тема 6. *Правові та організаційні питання охорони праці*

Історія розвитку охорони праці. Стан охорони праці, виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні та світі. Соціально-економічне значення охорони праці. Основні поняття в галузі охорони праці. Предмет, зміст курсу та зв'язок з іншими дисциплінами.

Торік 6. *Content of the discipline «Fundamentals of labor safety»*

The history of the development of labor safety. The state of labor safety, occupational traumatism and professional diseases in Ukraine and the world. Socio-economic significance of labor safety. Basic concepts in the field of labor safety. Subject, content of the course and connection with other disciplines.

Тема 7. Законодавство України з охорони праці

Законодавчі акти України про охорону праці. Розділи та основні принципи Закону України «Про охорону праці». Права і пільги для працівників в Законі України «Про охорону праці». Відшкодування працівникам за шкідливі умови праці і втрату здоров'я. Праця жінок в Законі України «Про охорону праці». Праця підлітків в Законі України «Про охорону праці». Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

Змістовий модуль 4. Державне управління охороною праці та аналіз травматизму

Тема 8. Державне управління охороною праці, нагляд і контроль за охороною праці, організація охорони праці на виробництві

Органи державного управління охороною праці, їх компетенція. Нагляд і контроль за охороною праці. Організація охорони праці на виробництві. Система управління охороною праці (СУОП), її функції на підприємствах. Оціночні показники роботи СУОП.

Тема 9. Аналіз травматизму і професійних захворювань

Особливості формування умов праці на виробництві. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Терміни визначення: травма, профзахворювання, отруєння. Види нещасних випадків та їх класифікація. Основні причини нещасних випадків та методи їх аналізу.

Змістовий модуль 5. Основи фізіології, гігієни праці, виробничої санітарії, електробезпеки і пожежної безпеки

Тема 10. Основи виробничої санітарії

Поняття про систему «людина–машина–середовище». Визначення терміну «виробнича санітарія». Фактори навколишнього середовища, їх параметри і дія на організм людини. Мікроклімат на робочому місці. Виробничий пил і шкідливі речовини. Шум і вібрація.

Торік 10. Basics of occupational sanitation

The concept of the «man-machine-environment» system. Definition of the term «industrial occupational sanitation». Environmental factors, their parameters and effect on the human body. Microclimate at the workplace. Harmful substances and industrial dust. Noise and vibration.

Тема 11. Вентиляція виробничих приміщень

Призначення та класифікація систем вентиляції. Природна вентиляція. Механічна вентиляція (штучна). Санітарні вимоги до вентиляційних установок. Розрахунок повітрообміну та контроль дії вентиляції. Засоби індивідуального захисту.

Тема 12. Загальні основи електробезпеки

Поняття електротравматизму і основні його причини. Дія струму на організм людини. Фактори, що впливають на наслідки ураження струмом. Класифікація приміщень за ступенем ураження струмом. Засоби захисту від ураження електричним струмом.

Тема 13. Загальні основи пожежної безпеки

Процес горіння, його початкові форми та причини виникнення пожеж. Небезпечні та шкідливі фактори, що виникають при пожежі. Спалимість і вогнестійкість матеріалів, конструкцій і будівель. Пожежовибухова небезпека будівель. Система протипожежного захисту. Попередження виникнення та розповсюдження пожеж. Вогнегасячі речовини. Засоби гасіння пожеж. Автоматичні системи гасіння пожеж.

Модуль 3. Цивільна оборона

Змістовий модуль 6. Організація цивільного захисту. Небезпечні та уражаючі фактори надзвичайних ситуацій

Тема 14. *Цивільний захист населення у надзвичайних ситуаціях та його законодавче забезпечення*

Терміни «Цивільна оборона» і «Цивільний захист». Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях. Принципи Цивільного захисту населення. Цивільний захист зарубіжних країн.

Тема 15. *Природні надзвичайні ситуації в Україні та дії населення під час їх виникнення*

Загальна характеристика надзвичайних ситуацій. Природні надзвичайні ситуації. Небезпечні геологічні явища. Метеорологічно небезпечні явища. Гідрологічно небезпечні явища. Природні пожежі.

Тема 16. *Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Радіаційні небезпеки*

Технологічні небезпеки. Радіаційні небезпеки, дози і одиниці радіоактивного забруднення. Характеристика зон забруднення. Режим радіаційного захисту населення.

Тopic 16. *Emergency situations of man-made nature. Radiation hazards*

Technological hazards. Radiation hazards, doses and units of radioactive contamination. Characteristics of pollution zones. Mode of radiation protection of the population.

Тема 17. *Хімічні небезпеки*

Класифікація небезпечних хімічних речовин. Хімічно небезпечні об'єкти. Захист населення від дії надзвичайних ситуацій. Побутові небезпечні речовини.

Змістовий модуль 7. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій

Тема 18. *Медичний та біологічний захист*

Планування і використання існуючих сил та засобів закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності та господарювання. Контроль за якістю харчових продуктів і продовольчої сировини, питної води і джерел водопостачання. Контроль за станом довкілля, санітарно-гігієнічною та епідемічною ситуацією. Санітарна охорона територій та об'єктів у зоні надзвичайної ситуації.

4. Орієнтовна структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Безпека життєдіяльності						
Змістовий модуль 1. Правові та організаційні питання з безпеки життєдіяльності						
Тема 1. Наукові основи безпеки життєдіяльності Topic 1. Scientific foundations of life safety	10	2	2	–	–	6
Тема 2. Людина в системі «людина – середовище»	14	4	4	–	–	6
Тема 3. Джерела небезпеки життєдіяльності людини та породжені ними фактори	14	4	4	–	–	6
Разом за змістовим модулем 1	38	10	10	–	–	18
Змістовий модуль 2. Забезпечення безпечної життєдіяльності						
Тема 4. Забезпечення безпечної життєдіяльності Topic 4. Ensuring safe life	10	2	2	–	–	6
Тема 5. Правове забезпечення та управління безпекою життєдіяльності	12	2	4	–	–	6
Разом за змістовим модулем 2	22	4	6	–	–	12
Разом за модулем 1	60	14	16	–	–	30
Модуль 2. Охорона праці						
Змістовий модуль 3. Правові та організаційні питання охорони праці						
Тема 6. Зміст дисципліни «Основи охорони праці» Topic 6. Content of the discipline «Fundamentals of labor safety»	8	2	2	–	–	4
Тема 7. Законодавство України з охорони праці	6	2	–	–	–	4
Разом за змістовим модулем 3	14	4	2	–	–	8
Змістовий модуль 4. Державне управління охороною праці та аналіз травматизму						
Тема 8. Державне управління охороною праці, нагляд і контроль за охороною праці, організація охорони праці на виробництві	6	2	–	–	–	4
Тема 9. Аналіз травматизму і професійних захворювань	12	2	6	–	–	4
Разом за змістовим модулем 4	18	4	6	–	–	8
Змістовий модуль 5. Основи фізіології, гігієни праці, виробничої санітарії, електробезпеки і пожежної безпеки						
Тема 10. Основи виробничої санітарії Topic 10. Basics of occupational sanitation	8	2	2	–	–	4
Тема 11. Вентиляція виробничих приміщень	8	2	2	–	–	4
Тема 12. Загальні основи електробезпеки	6	1	2	–	–	3
Тема 13. Загальні основи пожежної безпеки	6	1	2	–	–	3
Разом за змістовим модулем 5	28	6	8	–	–	14
Разом за модулем 2	60	14	16	–	–	30
Модуль 3. Цивільна оборона						
Змістовий модуль 6. Організація цивільного захисту. Небезпечні та уражаючі						

фактори надзвичайних ситуацій						
Тема 14. Цивільний захист населення у надзвичайних ситуаціях та його законодавче забезпечення	8	2	2	–	–	4
Тема 15. Природні надзвичайні ситуації в Україні та дії населення під час їх виникнення	8	2	2	–	–	4
Тема 16. Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Радіаційні небезпеки Topic 16. Emergency situations of man-made nature. Radiation hazards	4	1	1	–	–	2
Тема 17. Хімічні небезпеки	4	1	1	–	–	2
Разом за змістовим модулем 6	24	6	6	–	–	12
Змістовий модуль 7. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій						
Тема 18. Медичний та біологічний захист	6	2	2	–	–	2
Разом за змістовим модулем 7	6	2	2	–	–	2
Разом за модулем 3	30	8	8	–	–	14
Усього годин	150	36	40	–	–	74

5. Теми семінарських занять

Непередбачено навчальним планом.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
Модуль 1. Безпека життєдіяльності		
1	Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності Basic concepts and definitions of life safety	2
2	Ризик та небезпека в предметній діяльності	2
3	Людина як елемент системи «людина–життєве середовище»	2
4	Небезпеки, пов'язані з використанням горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів	4
5	Засоби індивідуального та колективного захисту населення	2
6	Самодопомога і взаємодопомога в надзвичайних ситуаціях	4
	Разом	16
Модуль 2. Охорона праці		
7	Організація навчання з охорони праці на підприємствах Organization of training on labor safety at enterprises	1
8	Розробка інструкцій з охорони праці	1
9	Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві	4
10	Перша невідкладна допомога при найбільш типових травмах	2
11	Дослідження мікроклімату виробничих приміщень і робочих місць	2
12	Дослідження запиленості повітря виробничих приміщень і	2

	робочих місць	
13	Дослідження забрудненості повітря шкідливими газами виробничих приміщень і робочих місць	2
14	Дослідження освітленості виробничих приміщень і робочих місць	2
	Разом	16
Модуль 3. Цивільна оборона		
15	Нормативно-законодавча база цивільного захисту в Україні	2
16	Оцінка радіаційної та хімічної обстановки у надзвичайних ситуаціях	1
17	Прилади радіаційної розвідки й дозиметричного контролю	1
18	Захисні споруди цивільного захисту Civil protection structures	1
19	Оцінка та основні напрямки підвищення стійкості роботи у надзвичайних ситуаціях	1
20	Особливості ведення землеробства в умовах радіаційного забруднення земель	1
21	Організація цивільного захисту в Україні	1
	Разом	8
	Усього годин	36

7. Теми лабораторних занять

Непередбачено навчальним планом.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
Модуль 1. Безпека життєдіяльності		
1	Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (24.02.1994)	3
2	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»	3
3	Закон України «Про охорону праці» (04.10.1992)	3
4	Закон України «Про пожежну безпеку» (17.12.1993)	3
5	Постанова Кабінету Міністрів України № 1099 від 15 липня 1998 року «Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій»	3
6	Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 від 03.08.1998 «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру»	3
7	Закон України «Основи законодавства України про охорону	3

	здоров'я» (19.11.1992)	
8	Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (16.10.1992)	3
9	Закон України «Про захист населення і території від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру»	2
10	Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань»	2
11	Закон України «Про правові засади цивільного захисту» (2004 р.)	2
	Разом	30
Модуль 2. Охорона праці		
12	Вплив характеру праці, санітарних особливостей виробничих процесів, устаткування, перероблюваної сировини та інших чинників виробництва на функціонування організму	4
13	Оцінка стану охорони праці на підприємствах	4
14	Аналіз травматизму в галузях господарювання	4
15	Технічні засоби пожежогасіння, їх види, особливості конструкцій	4
16	Оптимальні значення освітленості робочого місця та способи його нормалізації	4
17	Системи вентиляції, розрахунок повітрообміну для виробничих приміщень	4
18	Розрахунок об'єму пожежного резервуару для підприємства.	3
19	Розрахунки розмірів світлових отворів в виробничих приміщеннях та штучного освітлення.	3
	Разом	30
Модуль 3. Цивільна оборона		
20	Захист працівників у надзвичайних ситуаціях	3
21	Негативний вплив та захист працівників від електромагнітного випромінювання різних частот	3
22	Захист від надзвичайних ситуацій	3
23	Прилади радіаційної і хімічної розвідки	3
24	Основи цивільного захисту України	2
	Разом	14
	Усього годин	74

9. Індивідуальні завдання

Підготувати реферат на одну із зазначених тем:

1. Нормативно-правова база цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.
2. Надзвичайні ситуації, причини їх виникнення та складові системи їх моніторингу.
3. Історія та передумови створення системи цивільного захисту в Україні.
4. Урядова інформаційно-аналітична система з НС.
5. Психологічні, соціальні та організаційні функції Цивільного захисту.
6. Організаційна структура та сили Цивільного захисту України.

7. Техногенні небезпечні явища та процеси.
  8. Противибуховий та протипожежний захист промислових об'єктів.
  9. Евакуація людей із приміщень різного призначення при виникненні пожежі.
  10. Протипожежний захист будівель і споруд та заходи і способи його досягнення.
  11. Система пожежної безпеки на об'єкті господарювання.
  12. Зони радіаційного забруднення. Причини і види. Оцінка радіаційної обстановки при аварії на АЕС. Вимоги до розміщення АЕС.
  13. Протирадіаційний захист в умовах радіаційної аварії. Прогнозування радіоактивного забруднення. Знезаражування об'єктів довкілля.
  14. Оцінка хімічної обстановки.
  15. Превентивні заходи щодо зниження хімічного впливу на ОГ. Дегазація.
  16. Розв'язування типових задач з оцінки радіаційної і хімічної обстановки.
  17. Планування заходів із запобігання поширення інфекційних хвороб.
- Протиепідемічні заходи. Дезінфекція.

Вимоги до реферату:

- потрібно скласти розгорнутий план за наступною схемою:

1. Вступ.
2. Основна частина, яка включає 3–4 питання теми.
3. Висновки.
4. Список використаних джерел.

- обсяг реферату залежить від теми, використовуваної літератури, але в основному повинен мати 10–15 сторінок рукописного тексту.

- якщо реферат має суттєві недоліки, студент повинен його переробити, враховуючи зауваження і пропозиції.

Критерії оцінювання рефератів з дисципліни «Безпека життєдіяльності», балів

Показник	Оцінка		
	«задовільно»	«добре»	«відмінно»
Виконання та оформлення	2	2	3
Відповідність матеріалу темі роботи	2	3	3
Захист реферату: доповідь	2	3	4
Всього балів	6	8	10

10. Методи навчання

Традиційні методи

Лекція – усний виклад предмета викладачем, а також публічне читання на яку-небудь тему. Мета лекції – розкрити основні положення теми, досягнення науки, з'ясувати невирішені проблеми, узагальнити досвід роботи, дати рекомендації щодо використання основних висновків за темами на практичних заняттях.

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої науково-педагогічний працівник організовує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння й навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачем відповідно сформульованих завдань.

Самостійна робота – форма роботи, яка передбачає вирішення актуального питання курсу самостійно, формує навички пошуку та синтезу інформації.

Інноваційні методи навчання

Аналіз ситуації, помилок, колізій, казусів. За результатами виконання ЕСЕ, письмового опитування чи тестування ведучий курсу проводить аналіз наявних помилок у формі діалогу із здобувачами освіти. Крім цього, під викладання основного лекційного матеріалу може супроводжуватись його інтерпретацією виробничими ситуаціями та їх колективного аналізу.

Метод аналізу і діагностики ситуації (КЕЙС-МЕТОД). Виконання методу дозволяє формувати важливі «м'які» навички у здобувачів, зокрема робота в команді, набуття лідерських якостей тощо.

Загальний вигляд кейсу:

- Ознайомлення студентів із ситуацією (моделлю) яка пов'язана із реальним виробництвом або виробничим процесом;

- Формування завдань для роботи з кейсом та розподіл питань у групах;

- Організація спільної діяльності, збір інформації, розподіл індивідуальних завдань;

- Аналіз та рефлексія спільної діяльності, пропозиція концепцій;

- Підведення підсумків, оцінювання.

Проблемний (проблемнопошуковий) метод. Проблемна ситуація й навчальна проблема є основними поняттями проблемно-пошукового навчання. Формою реалізації принципу проблемності в навчанні є навчальна проблема. Навчальна проблема – форма прояву логіко-психологічного протиріччя процесу засвоєння, що визначає напрямок розумового пошуку, який будить інтерес до дослідження (пояснення) сутності невідомого й веде до засвоєння нового поняття або нового способу дії.

Найбільш характерні цілі проблемних ситуацій:

- привернути увагу здобувачів до питання, завдання, навчального матеріалу, збудити в нього пізнавальний інтерес і інші мотиви діяльності;

- поставити здобувача перед таким пізнавальним утрудненням, продовження якого активізувало б розумову діяльність;

- допомогти здобувачеві визначити в пізнавальному завданні, питанні, завданні основну проблему й намітити план пошуку шляхів виходу з утруднення;

- спонукати учня до активної пошукової діяльності;

- допомогти здобувачеві визначити границі раніше засвоєних знань, що актуалізуються й указати напрямок пошуку найбільш раціонального шляху виходу із ситуації утруднення.

Коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників. Здобувачі освіти під час усного або письмового опитування можуть коментувати свої відповіді, або доповнювати відповіді інших здобувачів.

Дистанційне навчання. Комплексний індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Основною платформою для проведення дистанційного навчання є система MOODLE <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=1632>.

Курс для дистанційного вивчення характеризується логічною послідовністю викладення основного матеріалу, має чітку структуру та комбінує традиційні (модифіковані до цифрового простору) й інтерактивні методи навчання.

11. Методи контролю

Навчальна дисципліна має сім змістовних модулів, які охоплюють матеріал усіх тем.

Рівень знань студентів оцінюють за 100-бальною системою, контролюючи якість виконання: контрольного опитування у вигляді письмових тестів, індивідуальних завдань на практичних заняттях, самостійної роботи.

Підсумковий контроль – залік, який оформляють за результатами поточного контролю упродовж семестру.

Зараховано – студент добре знає програмний матеріал, грамотно і за суттю викладає його, не допускає суттєвих неточностей, вибирає правильну відповідь, правильно застосовує теоретичні знання під час розв'язання практичних завдань. Знає основні завдання охорони праці та обґрунтовує безпечні умови праці під час професійної діяльності. Із загального обсягу контрольних завдань студент правильно виконав не менше 51%.

Не зараховано – студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає багато суттєвих помилок, з великими труднощами виконує практичні завдання. Із загального обсягу контрольних завдань студент правильно виконав менше, ніж 51%.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний (модульний) контроль					Сума
Модуль 1. Безпека життєдіяльності					
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		
T1	T2	T3	T4	T5	
6	6	7	7	7	33
Модуль 2. Охорона праці					34

Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4		Змістовий модуль 5				
T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	
5	5	4	4	4	4	4	4	
Модуль 3. Цивільна оборона								33
Змістовий модуль 6				Змістовий модуль 7				
T14	T15	T16	T17	T18				
7	7	6	7	6				
Разом								100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Модульна програма, рекомендована література, комп'ютерні слайди та мультимедійні фрагменти технологічних операцій, конспекти лекцій, а також методичні вказівки для проведення практичних робіт:

1. Балабак О. А., Гурський І. М., Балабак А. В. Методичні рекомендації для виконання практичних занять з дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист» студентами денної та заочної форм навчання освітнього рівня «Бакалавр», «Молодший бакалавр». Умань, 2021. 20 с.

2. Березовський А. П., Трус О. М., Прокопенко Е. В. Методичні вказівки для виконання практичних занять із навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» (модуль Охорона праці) студентами денної форми навчання зі спеціальності 091 Біологія та біохімія освітнього рівня Бакалавр. Умань, 2023. 73 с.

3. Березовський А. П., Прокопенко Е. В., Трус О. М. Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» (модуль Охорона праці) студентами денної форми навчання зі спеціальності 091 Біологія та біохімія освітнього рівня Бакалавр. Умань, 2023. 12 с.

4. Березовський А. П., Прокопенко Е. В., Трус О. М. Методичні вказівки для виконання індивідуальних завдань із навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» (модуль Охорона праці) студентами денної форми навчання зі спеціальності 091 Біологія та біохімія освітнього рівня Бакалавр. Умань, 2023. 9 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В.В. Сокурєнко, О.М. Бандурка, С.М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В.В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с.
2. Березуцький В. В. Ризик орієнтований підхід в охороні праці. Харків : LAP Lambert Academic Publishing, 2019. 108 с.
3. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту. Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 384 с.
4. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид.; за ред. М.П. Гандзюка. К. : Каравела, 2011. 384 с.
5. Євтушенко О.В., Сірик А.О. Основи охорони праці. Безпека життєдіяльності : підручник. Київ : НУХТ, 2021. 495 с.
6. Жидецький В.П. Основи охорони праці. Підручник. Вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: УАД, 2006. 336 с.
7. Кіт Л. Я., Наливайко Н.В. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані. Навчально-методичний посібник. Львів : Друк на потребу, 2017. 135 с.
8. Левченко О.Г., Землянська О.В., Праховнік Н.А., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності та цивільний захист: Підручник. Київ: Каравела, 2021. 268 с.
9. Одарченко М. С., Одарченко А. М., Степанов В. І., Черненко Я. М.. Основи охорони праці : підручник. Х. : Стиль-Издат, 2017. 334 с.
10. Сонько С.П., Адаменко М.І., Гурський І.М., Балабак А.В., Нікітіна О.В. Надзвичайні ситуації та цивільний захист населення. Навчальний посібник; За ред. проф. С.П. Сонька. Умань: Ред.-вид. центр УНУС, 2018. 298 с.
11. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. Безпека життєдіяльності : навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с.
12. Ткачук А. І., Богомаз-Назарова С. М. Основи охорони праці. Курс лекцій : навч. посіб. Перевидання, доповнене та перероблене. Кропивницький : ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2017. 156 с.

Допоміжна

13. Березуцький В. В. Ризик орієнтований підхід в охороні праці. Харків : LAP Lambert Academic Publishing, 2019. 108 с.
14. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник. Львів, 2010. 384 с.
15. Гетьман В. Перша долікарська допомога в екстремальних ситуаціях. Охорона праці. 1995, №5. С. 28-32.
16. Голінько В.І. Основи охорони праці: підручник. 2-ге вид. Д. : НГУ, 2014. 271 с.

17. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В.. Безпека життєдіяльності. К.: Каравела, 2008. 344 с.
18. Запорожець О.І., Халмурадов Б.Д., Применко В.І. та ін. Безпека життєдіяльності. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 448 с.
19. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник. К: Центр учбової літератури, 2008. 158 с.
20. Осипенко С.І., Іванов А.В. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту. Навчальний посібник. К., 2008. 286 с.
21. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І.П. Пістуна. Львів: «Тріада плюс», 2010. 648 с.
22. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І.П. Пістуна. Львів: «Тріада плюс», 2011. 436 с.
23. Пістун І.П., Кіт Ю.В., Березовецький А.П. Практикум з безпеки життєдіяльності. Суми: Університет. книга, 2000. 232 с.
24. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник. К: Знання-Прес, 2007. 487 с.
25. Ткачук К.Н., Зацарний В.В., Зеркалов Д.В., Полукаров О.І., Коз'яков В.С., Мітюк Л.О., Полукаров Ю.О., Луц Т.Є. Основи охорони праці: Підручник. 3-є видання, доповнене та перероблене; за ред. К.Н. Ткачука. К. : Основа, 2014. 456 с.
26. Чирва Ю.О., Баб'як О.С. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. К.: Атіка, 2001. 304 с.

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

27. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу. Охорона праці. 1998. № 6. С. 28–29.
28. ДНАОП 2.0.00–01–00. Правила охорони праці в сільському господарстві. К. : Форт, 2001. 378 с.
29. Кодекс законів про працю України : Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради України. К., 1971. № 50. 375 с. Редакція від 19.08.2022.
30. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8074-10. Відомості Верховної Ради України. К., 1984. № 51. 1122 с. Редакція від 16.07.2022.
31. Кодекс цивільного захисту України : Закон, Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI. Відомості Верховної Ради України. К., 2013. № 34-35. 458 с. Редакція від 06.08.2022.
32. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. К., 1996. № 30. 141 с. Редакція від 01.01.2020.
33. НПАОП 0.00–1.28–10. Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010 № 65.
34. НПАОП 0.00–4.03–04. Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці». Наказ Держнагляддохоронпраці України від 08.06.2004 № 151.
35. НПАОП 0.00–4.09–07. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 55.

- 36.НПАОП 0.00–4.11–07. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 56.
- 37.НПАОП 0.00–4.12–05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.
- 38.НПАОП 0.00–4.15–98. Положення про розробку інструкцій з охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 № 9.
- 39.НПАОП 0.00–4.21–04. Типове положення про службу охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 № 255.
- 40.НПАОП 0.00–6.03–93. Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві. Наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 № 132.
- 41.Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2802-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 1992. № 4. 19 с. Редакція від 29.07.2022.
- 42.Пожежна безпека (нормативні акти та інші документи). К., 1997. Т.1,2,3,4.
- 43.Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 08.02.1995 № 39/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. К., 1995. № 12. 81 с. Редакція від 01.01.2022.
- 44.Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. К., 1997. № 2. 4 с. Редакція від 19.08.2022.
- 45.Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4005-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 1994. № 27. 218 с.. Редакція від 14.01.2021.
- 46.Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 № 1105-ХІV. Відомості Верховної Ради України. К., 1999. № 46-47. 403 с. Редакція від 02.04.2022.
- 47.Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 № 994. Редакція від 13.03.2018.
- 48.Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052. Редакція від 02.12.2021.
- 49.Про затвердження Порядку проведення розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2019 № 337. Редакція від 06.01.2021.
- 50.Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання : Закон України від 14.01.1998 № 15/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. К., 1998. № 22. 115 с. Редакція від 24.02.2020.
- 51.Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 № 3356-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 1993. № 36. 361 с. Редакція від 27.05.2022.
- 52.Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 1991. № 41. 546 с. Редакція від 10.07.2022.

53. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 1992. № 49. 668 с. Редакція від 19.08.2022.
54. Про пестициди і агрохімікати : Закон України від 02.03.1995 № 86/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. К., 1995. № 14. 92 с. Редакція від 27.05.2022.
55. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-ІІІ. Відомості Верховної Ради України. К., 2000. № 23. 176 с. Редакція від 16.06.2022.
56. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008.

Наукові фахові статті

1. Suhanova I.P., Sonko S.P., Vasylenko O.V., Nikitina O.V., Balabak A.V., Shchetyna M.A., Hurskyi I.M., Shevchenko N.O., Soroka L.V., Nechyporenko N.V. Effect of heavy metals soil contamination on the oncological diseases rate. Ukrainian Journal of Ecology, 2020, 10 (6), 1-5. https://doi:10.15421/2020_249.
2. Адаменко М.І., Гурський І.М., Дармофал Е.А., Сонько С.П. Утворення антропогенних відходів та екологічно безпечні шляхи їх знешкодження. / Науково-технічний журнал «Техногенно-екологічна безпека», 8(2/2020). Харків, Національний університет цивільного захисту України. С. 32-38.
3. Березовський А. П., Трус О. М., Прокопенко Е. В. Аналіз професійних захворювань на виробництві в Україні. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2021. Вип. 3(111). С. 92–100. [https://doi:10.31521/2313-092X/2021-3\(111\)-11](https://doi:10.31521/2313-092X/2021-3(111)-11).
4. Березовський А. П., Трус О. М., Прокопенко Е. В. Аналіз стану виробничого травматизму по регіонах України. Вісник ПДАА. 2021. № 3(102). С. 249–257. <https://doi:10.31210/visnyk2021.03.31>.
5. Березовський А. П., Трус О. М., Прокопенко Е. В. Стан виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні. Вісник ПДАА. 2019. № 1 (24). С. 241–249. <https://doi:10.31210/visnyk2019.01.29>.
6. Березовський А. П., Трус О. М., Прокопенко Е. В. Стан виробничого травматизму за галузями економіки підприємств в Україні. Вісник КрНУ імені М. Остроградського. 2021. Вип. 4(129). С. 90–97. <https://doi:10.30929/1995-0519.2021.4.90-97>.
7. Гурський І. М. Стан і перспективи якісного водопостачання населення та сільськогосподарських тварин у приватних господарствах / І. М. Гурський, І. П. Суханова // Зб. Наук. пр. Уманського НУС. - Умань, 2017. – Вип. 91. – Ч. 1: Сільськогосподарські науки. – С. 93 – 97.
8. Сонько С.П., Пушкарьова-Безділь Т.М., Суханова І.П., Василенко О.В., Гурський І.М., Безділь Р.В. Проблема утилізації опалого листя міст і відходів тваринницьких ферм і шляхи її вирішення // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. Сучасні географічні та екологічні дослідження довкілля. Харків: Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. № 1–2. Випуск 27. С.143–155.

Періодичні видання

1. Безпека життєдіяльності.
2. Охорона праці.

3. Охорона праці і пожежна безпека.
4. Довідник спеціаліста з охорони праці.

15. Інформаційні ресурси

1. Державна служба України з питань праці (Держпраця). URL : <http://dsp.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України. URL : <http://www.mns.gov.ua>.
3. Фонд соціального страхування України. URL : <http://fssu.gov.ua>.
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua>.
5. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL : <http://www.nau.ua>.

16. Зміни у робочій програмі в 2023 р.

1. Оновлено назву спеціальності.
2. У розділах «Програма навчальної дисципліни» та «Орієнтовна структура навчальної дисципліни» збільшено кількість аудиторних занять для читання іноземною мовою до 20%.
3. Оновлено розділ «Методичне забезпечення».